

ҚАЗАҚСТАН ҰЛТТЫҚ БАНКІ

ҚАРЖЫ НАРЫҒЫНА ШОЛУ

2019 жылғы I тоқсан

Алматы, Қазақстан

Қаржы нарығына шолу нарыққа қатысушылар үшін өтімділіктің негізгі ағындары қозғалысының неғұрлым толығырақ көрінісін беру мақсатында қаржы нарығындағы негізгі үрдістер туралы ақпаратты қамтиды.

Құжатты Ақша-кредит саясаты департаменті дайындады. Ұлттық Банктің ресми интернет-ресурсында электрондық нұсқада жарияланады.

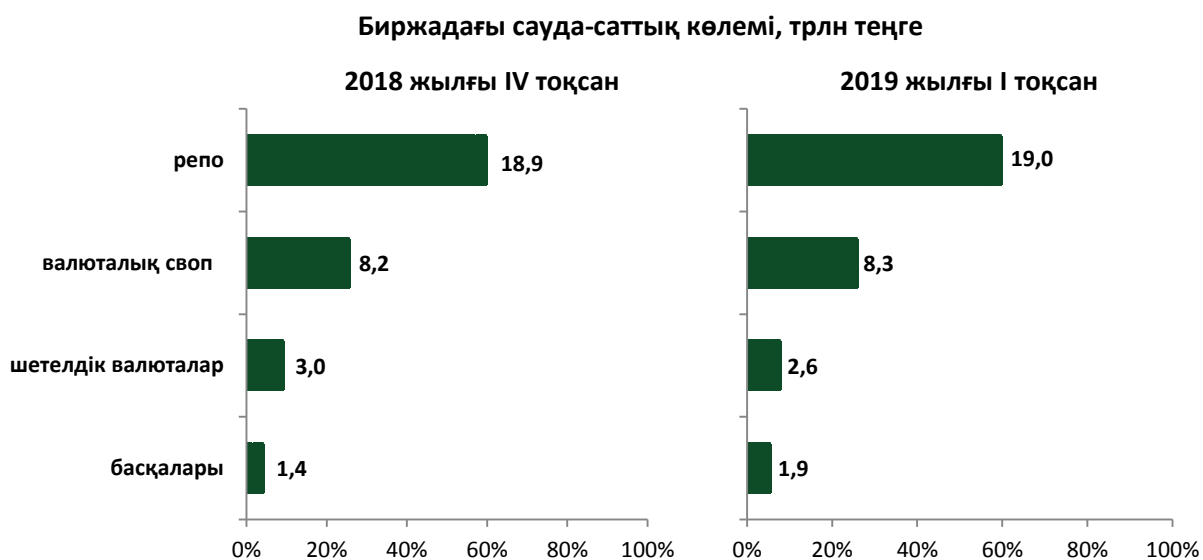
2019 жылғы I тоқсандағы ақша және валюта нарықтары

Банкаралық мәмілелер сегментінен және өтімділіктің бастапқы нарығындағы кейбір операциялардан басқа, қаржы нарығындағы операциялар Қазақстан қор биржасында жүргізіледі.

Биржадағы сауда-саттықтың негізгі көлемі ақша және валюта нарықтарына тиесілі. 2019 жылғы қаңтар-наурызда биржадағы сауда-саттықтың жалпы көлемі 31,7 трлн. теңге, оның ішінде:

- репо операциялары нарығы – 19,0 трлн теңге (60,0%);
- своп нарығы – 8,3 трлн теңге (26,1%);
- шетелдік валюта нарығы – 2,6 трлн теңге (8,1%).

Қаржы министрлігінің МБҚ орналастыру көлемі 333,8 млрд теңгені құрады.

I. Ақша нарығындағы жағдай

2019 жылғы I тоқсанда Ұлттық Банктің базалық мөлшерлемесі бойынша 9,25% деңгейінде сақтау пайдасына екі шешім қабылданды (14 қаңтар және 3 наурыз).

Жүргізілетін саясаттың тиімділігін арттыру мақсатында 2019 жылғы 18 ақпаннан бастап Ұлттық Банк депозиттік аукциондарды өткізуге кірісті, олар мерзімі 7 күндік қысқа мерзімді аукциондарды алмастырды. Сол сияқты тұрақты қолжетімді 7 күндік депозиттерді тарту тоқтатылды.

Валюталық своптар нарығындағы ахуал жекелеген банктер тарапынан доллармен өтімділікке жоғары сұраныстың ықпалымен қалыптасуын жалғастырды. Нәтижесінде валюталық своптар мөлшерлемесі мен валюталық своптар арасында пайда болған спред нарыққа қатысушыларға екі нарық арасында төрелік мәмілелерді жасауға мүмкіндік берді.

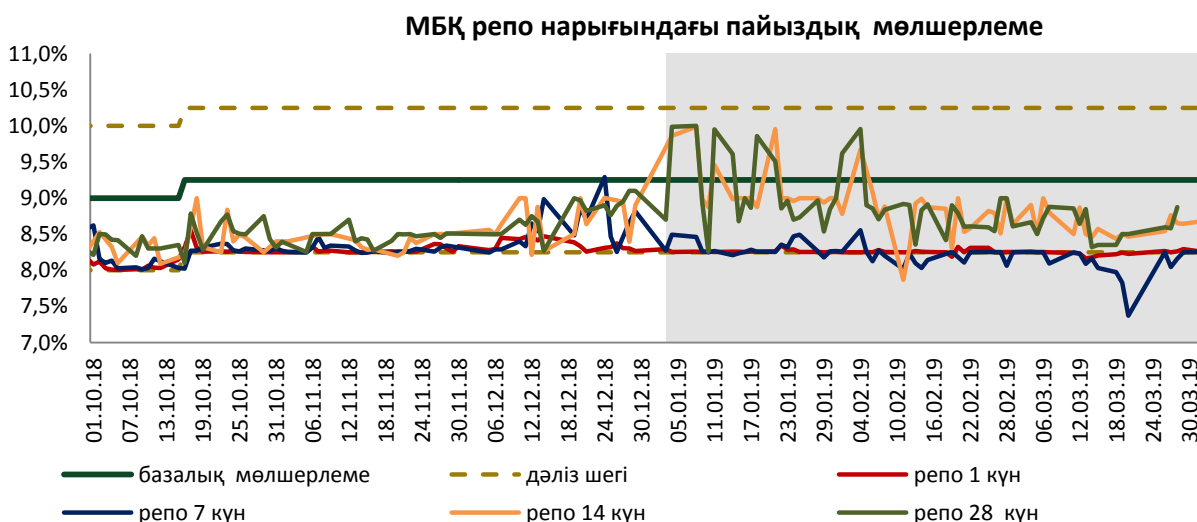
Таргеттелетін нарықтағы МБҚ бір күндік теңгемен авторепо өтімділігіне деген сұраныс төмен деңгейде қалуын жалғастыруда, бұл валюталық своптар нарығындағы неғұрлым тиімді қарыз алу мүмкіндігімен жиынтықта жекелеген күндері базалық мөлшерлеменің пайыздық дәлізінің төменгі шегіне жетуіне әкелді.

А) МБҚ-пен авторепо нарығы

Тоқсан ішінде ақша нарығы артық өтімділік жағдайында жұмыс істеді. Банк секторындағы өтімділіктің құрылымдық профициті тоқсанның соңында 4,2 трлн теңге болып бағаланды.

Ақша нарығының мөлшерлемесі басым түрде пайыздық дәліздің төменгі шегі мен Ұлттық Банктің базалық мөлшерлемесі арасындағы деңгейде қалыптасты (1-график). Ақша нарығындағы теңгемен өтімділіктің профициті пайыздық мөлшерлемеге қысым көрсетуін жалғастырды. Тоқсан ішінде 1 күндік репо мәмілелері бойынша орташа алынған мөлшерлеме 8,16%-8,35%, 7-күндік мерзіммен – 7,37%-8,56%, 14 күндік мерзіммен – 7,87%-9,99%, 28 күндік мерзіммен – 8,26%-10,00% аралығында өзгерді.

1-график

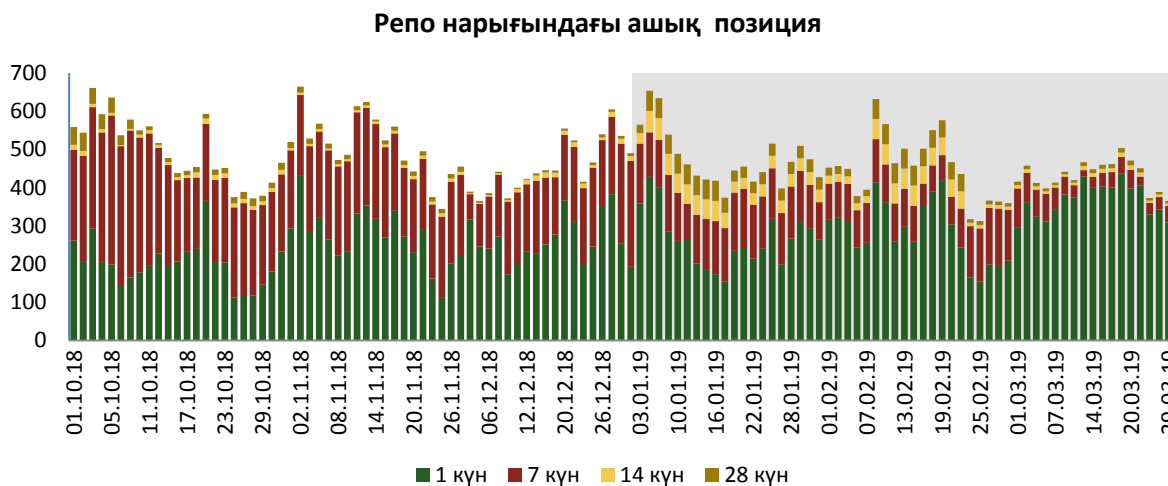

Дереккөзі: Ұлттық Банк, Қазақстан қор биржасы

Екі апталық және айлық өтімділікке сұраныстың өсуіне байланысты 2019 жылдың басында мөлшерлемелердің жоғары құбылмалылығы байқалды. Бұл, өз кезегінде тиісті нарықтарда ашық позициялардың өсуін туындатты (2-график). Ақпанда жекелеген банктердегі өтімділік айырмасының жабылуына қарай мөлшерлемелер арасындағы спредтер төмендей бастады.

Репо нарығындағы мәмілелердің көлемі алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда 0,4%-ға 18,7 трлн теңгеге дейін өсті. Ашық позициялардағы бір күндік мәмілелердің үлесі басым болды. Орташа бір күндік авторепо нарығында мәмілелер бір күніне 302,1 млрд теңге сомаға жасалды. 7 күндік репо мәмілелері үлесінің төмендеуі байқалды, ол бір күндік репо мәмілелерінің өсуімен өтелді. Жалпы алғанда нарық бойынша Ұлттық Банктің ақша-кредит саясаты құралдарының тізбесіне енгізілген өзгерістерден кейінгі кезеңде мәмілелер мерзімдерінің қысқаруы байқалды.

2-график

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

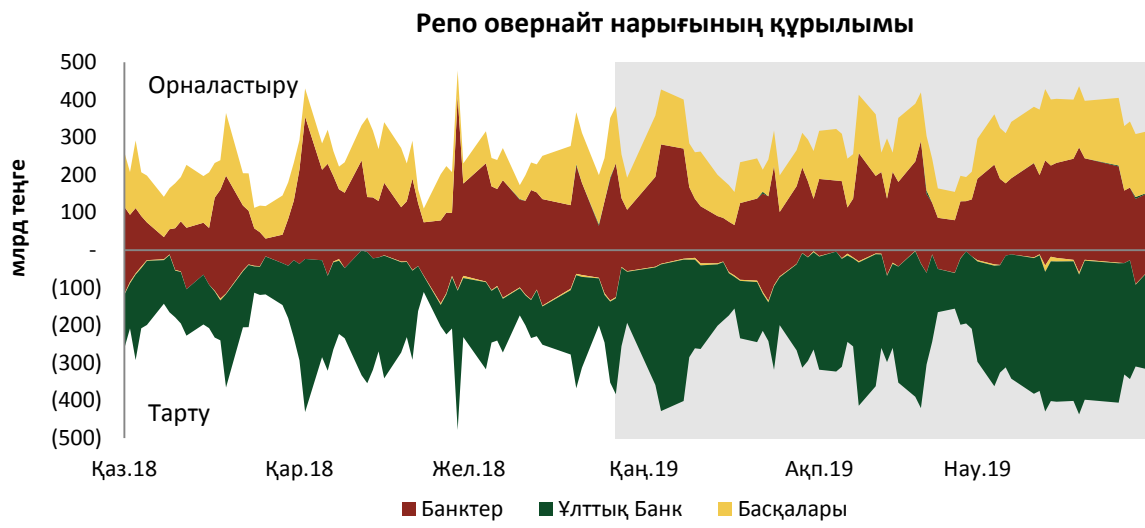
Репо овернайт нарығы

Репо нарығында теңгемен өтімділікке сұраныс айтарлықтай төмендеді (3-график). Ұлттық Банк базалық мөлшерлеменің пайыздық дәлізінің төменгі шегі деңгейінде теңгемен активтерге кірістілікті қамтамасыз ете отырып, нарықтың ең ірі қатысушы болып қалды.

Сұраныс көлемдерінің төмендеуін өтеу есебінен Ұлттық Банктің тоқсан ішінде бір күндік авторепо нарығына қатысуы 72,1%-дан 87,3%-ға дейін артты.

Банктер нарықта қысқа мерзімді өтімділіктің негізгі көзі болып қалуда. Алайда өтімділікті орналастыру жөніндегі олардың операцияларының үлесі нарықтың жалпы көлемінен 2018 жылғы IV тоқсандағы 56,6%-дан 2019 жылғы I тоқсандағы 54,8%-ға дейін төмендеді.

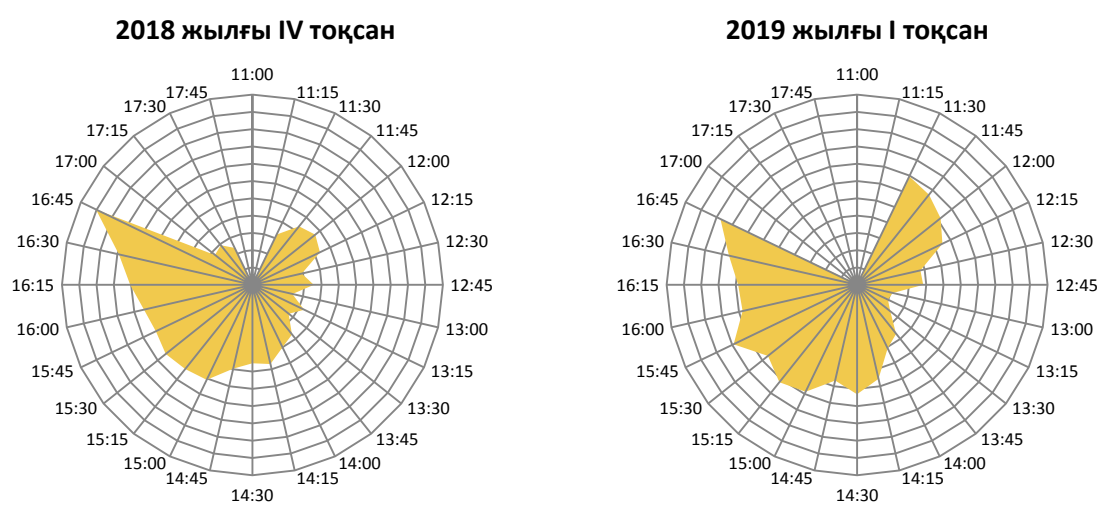
3-график

Депозиттік аукциондарды енгізген соң мерзімі 7 күндік қысқа мерзімді аукциондар орнына уақыт бойынша өтімділікті бөлу неғұрлым теңдей болды (4-график). Бұрынғысынша шетелдік валюталармен сауда-саттық жабылған кезеңде жасалатын мәмілелер басым. Алайда 7 күндік ноттар көлемдерінің бір бөлігінің авторепо нарығына ауысуы нәтижесінде неғұрлым ертерек жасалатын мәмілелердің көлемі өсті, бұл жалпы алғанда авторепо нарығы көлемдерінің артуына ықпал етті.

4-график

Өтімділікті уақыт бойынша бөлу лог. шкала

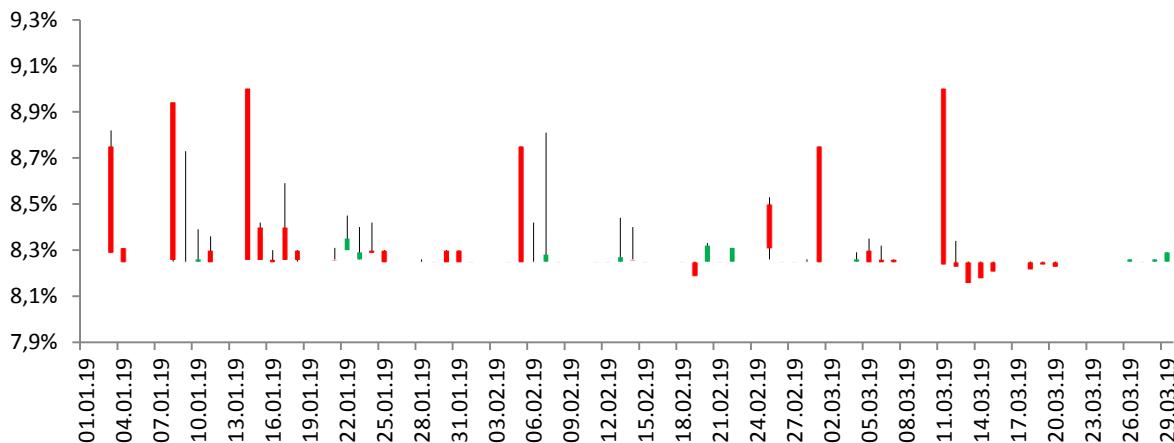
Бір күндік репоның орташа алынған мөлшерлемесін қалыптастыру басым түрде төменгі траектория (қызыл баған) бойынша өтті (5-график). Бұл ретте бір сауда сессиясы ішінде мөлшерлеменің өзгеруі жоғары құбылмалылықпен ерекшеленді. Жекелеген кезеңдерде мөлшерлемелер 0,5-0,8 п.т. шегінде өзгерді.

Мөлшерлемелер өзгеруінің жоғары амплитудасы және сауда сессиясы ішінде олардың басым түрде төменгі үрдісі нарықта өтімділік ұсынысын бөлудің ерекшелігінің салдары болып табылады. Өтімділіктің төменгі ұсынысы кезеңдерінде төмен

мөлшерлемелер бойынша тартуға арналған өтінімдер тиісті ұсыныс алмайтын жағдайлар туындайды, бұл мөлшерлемелердің өсуін туындатады. Мөлшерлемелер жоғары ұсыныс кезеңдерінде пайыздық дәліздің төменгі шегі деңгейіне дейін төмендейді.

5-график

Репо овернайт мөлшерлемелерінің бір күн ішінде өзгеруі

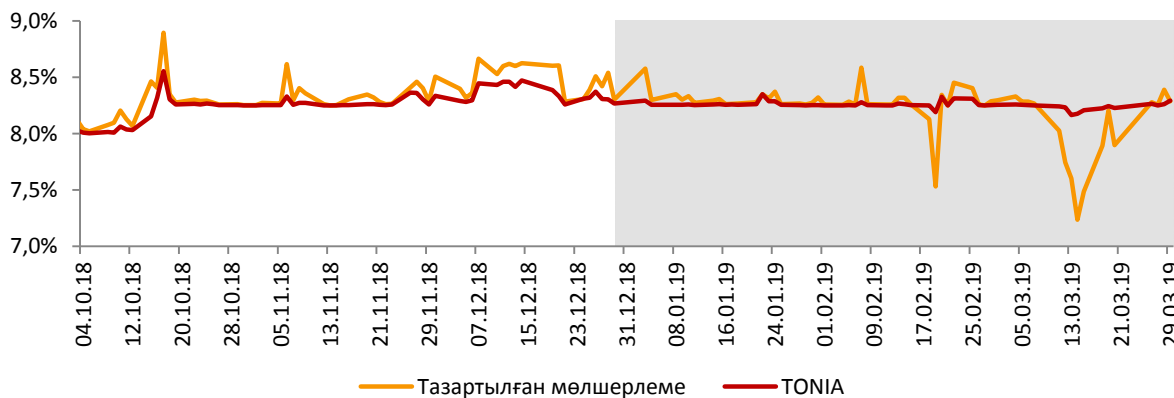
Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

Пайыздық дәліздің шектері бойынша мөлшерлемелер бойынша Ұлттық Банктің мәмілелерден тазартылған TONIA мөлшерлемесі неғұрлым құбылмалы (6-график). Жекелеген кезеңдерде нарықта банктердің сұраныстары мен ұсыныстары көлемдерінің арасындағы теңгерімсіздік пайыздық дәліздің төменгі шегіне әкелді. Қалған кезеңдерде Ұлттық Банктің тұрақты

қолжетімділік операциялары пайыздық дәліздің төменгі деңгейінде кірістілікті қамтамасыз етті.

6-график

Ұлттық Банкпен жасалған мәмілелерден тазартылған репо овернайт мөлшерлемесі

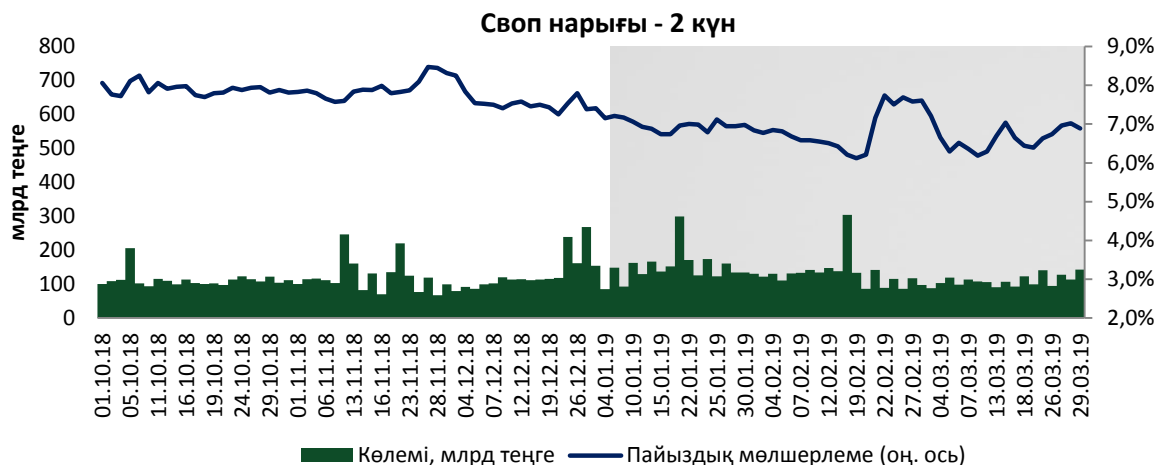
Дереккөзі: Ұлттық Банк, Қазақстан қор биржасы

Б) Своп нарығы

Своп нарығында мәмілелердің негізгі көлемі 2 күндік мерзіммен жасалды, 2019 жылғы I тоқсанда осы операциялардың үлесі 83,4%-ды (2019 жылғы IV тоқсанда 77,8%) құрады. Екі күндік своп мәмілелер нарығының орташа айналымы бір күнде 130,2 млрд теңгені құрады.

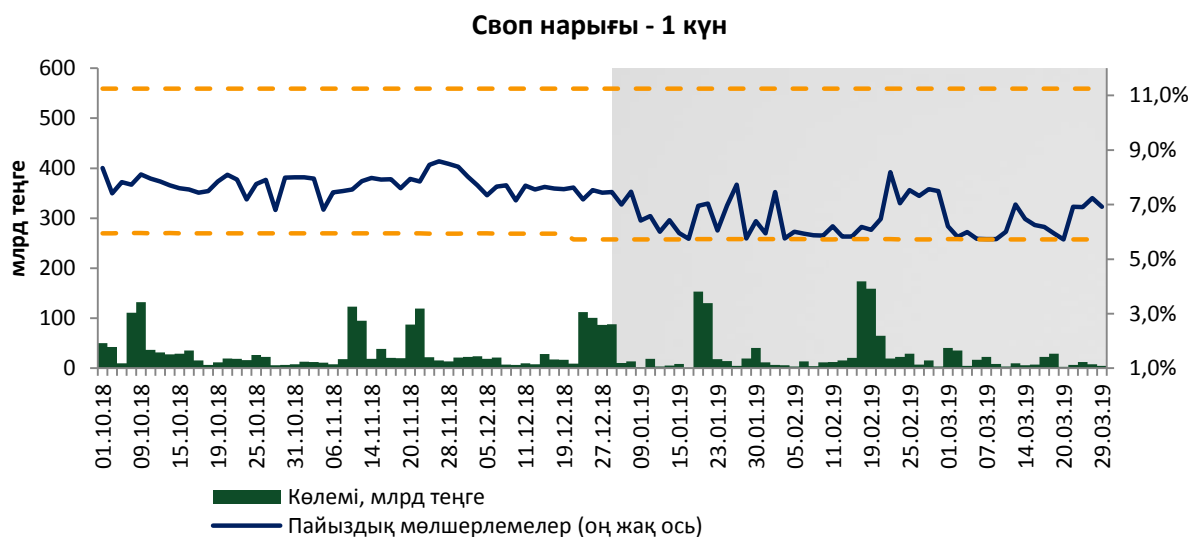
Валюталық своп мәмілелер бойынша пайыздық мөлшерлемелер нарықтың жекелеген қатысушыларының долларлық өтімділікке деген жоғары сұранысының ықпалымен қалыптасты. 2 күндік своп мәмілелер бойынша мөлшерлемелер 6,12%-7,74% ауқымында өзгерді, мерзімділігі 1 күндік мәмілелер бойынша – 5,72%-8,19% аралығында (7,8 -графиктер) өзгерді.

7-график

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

8-график

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

Жалпы алғанда I тоқсанда своп нарығында мөлшерлемелердің төмендеуі байқалды, ол нарықтың жекелеген қатысушыларда доллармен өтімділік бойынша теріс айырмашылықтың қалыптасуы нәтижесінде теңгемен өтімділік ұсынысының көтерілуіне байланысты болды.

Мөлшерлемелер немесе көлемдер бойынша жекелеген күрт өзгеріп, қалпына келу жекелеген банктердің ішкі тұтынуына байланысты.

В) Ұлттық Банктің ақша нарығындағы өтімділікті реттеу бойынша операциялары

Ұлттық Банктің ақша нарығындағы операцияларының мақсаты TONIA таргеттелетін көрсеткішін базалық мөлшерлеменің пайыздық дәлізі шегінде ұстап тұру болып табылады.

Өтімділікті реттеу үшін ақша-кредит саясатының артық өтімділік тарапынан инфляциялық қысымды шектеу мақсатында қолданылатын стандартты жиынтығы пайдаланылады. Жүргізілетін саясаттың тиімділігін арттыру мақсатында Ұлттық Банк 2019 жылғы 18 ақпаннан бастап ашық нарықтың операциялары шеңберінде:

- мерзімі 7 күндік депозиттік аукциондарды өткізуге кірісті,
- мерзімі 7 күндік қысқа мерзімді ноттардың эмиссиясын тоқтатты.

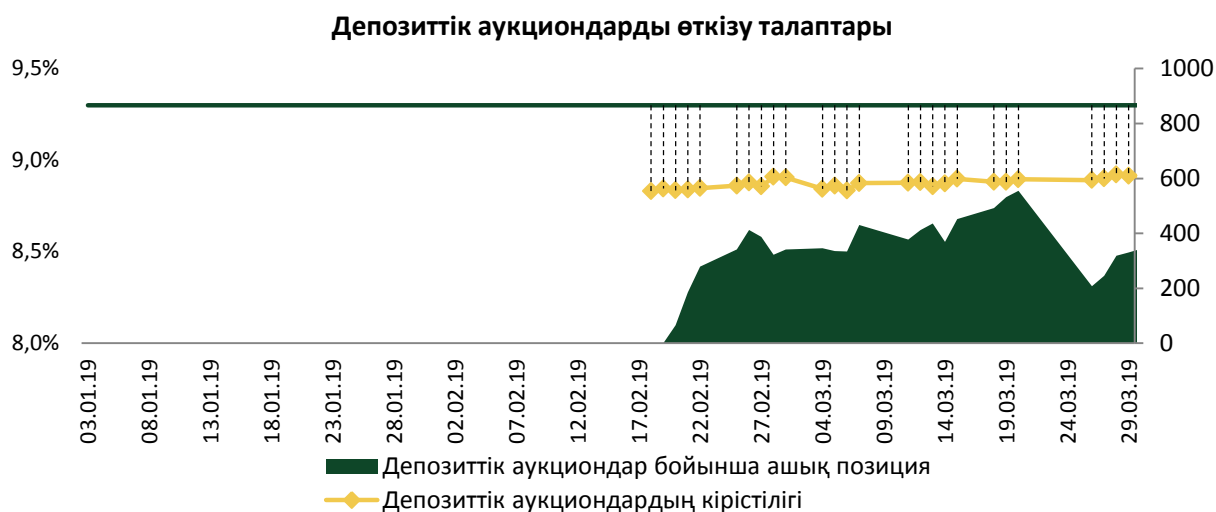
Тұрақты қолжетімді операциялар шеңберінде Ұлттық Банк пайыздық дәліздің төменгі шегінің деңгейіне балама мөлшерлеме бойынша 7 күндік депозиттерді тартуды тоқтатты.

Ашық нарықтың операциялары бойынша мөлшерлемелер базалық мөлшерлеменің деңгейінен төмен болып қалыптасты (9, 10-графиктер).

Депозиттік аукциондар 7 күндік депозиттік аукциондар тоқтатылғаннан кейін босатылған өтімділікті ішінара соза тұрды. Бұл ретте 28 күндік ноттар бойынша ашық позицияның ұлғаюы байқалды. Өтімділіктің әкелінуі көлемнің көп бөлігінің 7 күндік ноттардан 28 күндік ноттарға өтуі есебінен болды (11-график). 91 және одан жоғары күндердегі сегменттегі қысқа мерзімді ноттар кірістілік қисығын құру мақсатында эмиссияланды.

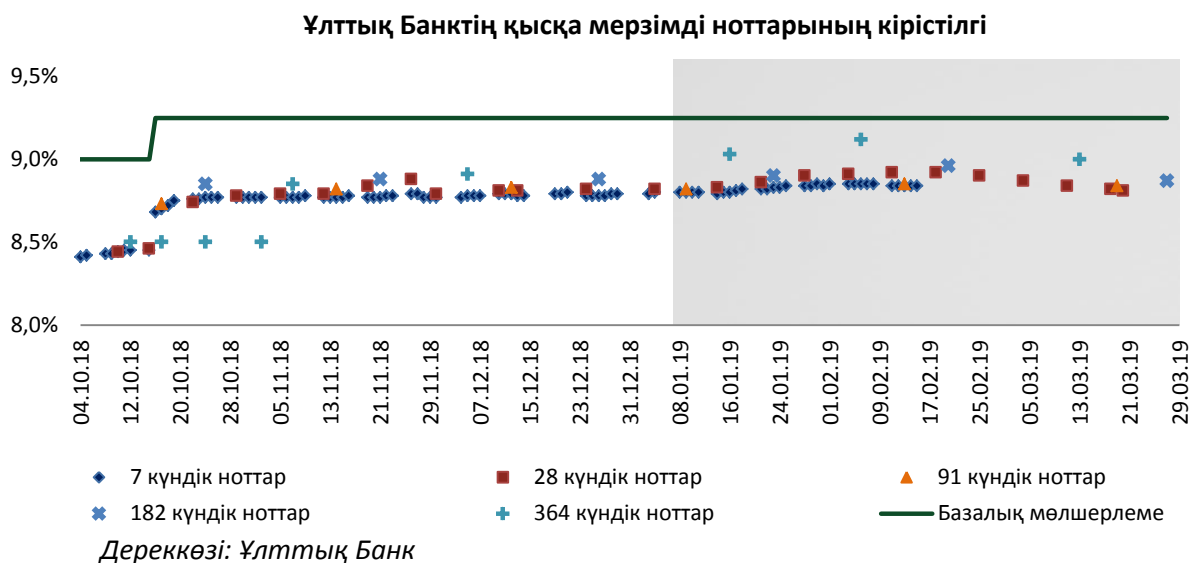
Тоқсанның соңына қарай Ұлттық Банк ноттарының көлемі тоқсан ішіндегі, 20 ақпандағы ең жоғары 4,7 трлн теңге мәннен 3,8 трлн теңгеге дейін төмендеді. Бейрезиденттердегі ноттар көлемінің үлесі 4,39%-ға дейін аздап көтерілді (IV тоқсанның соңында 2,94%).

9-график

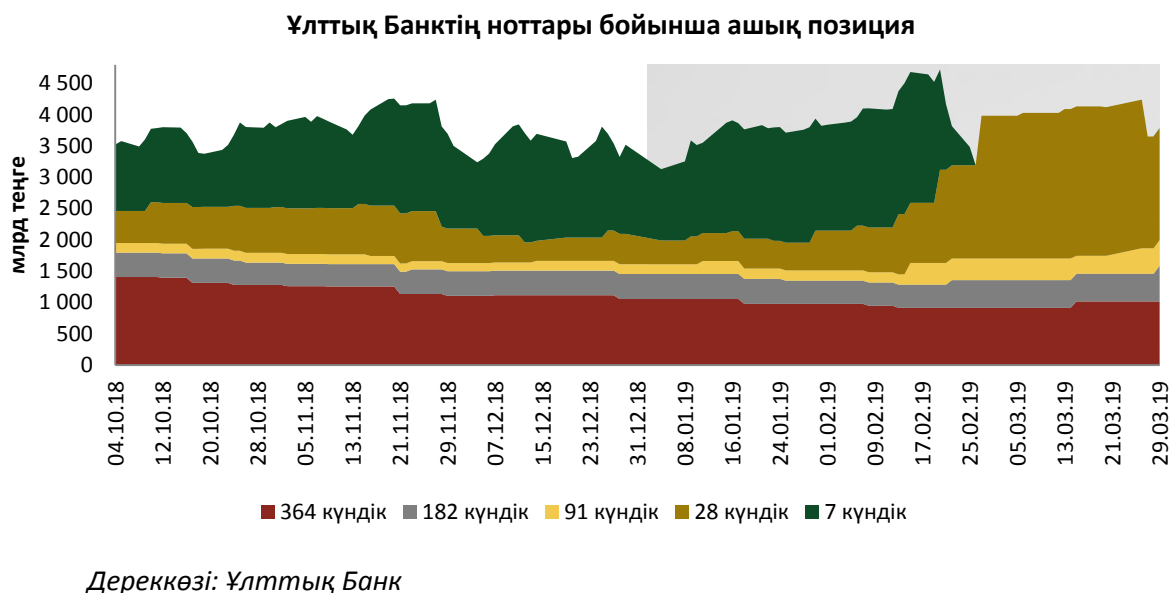

Дереккөзі: Ұлттық Банк

10-график

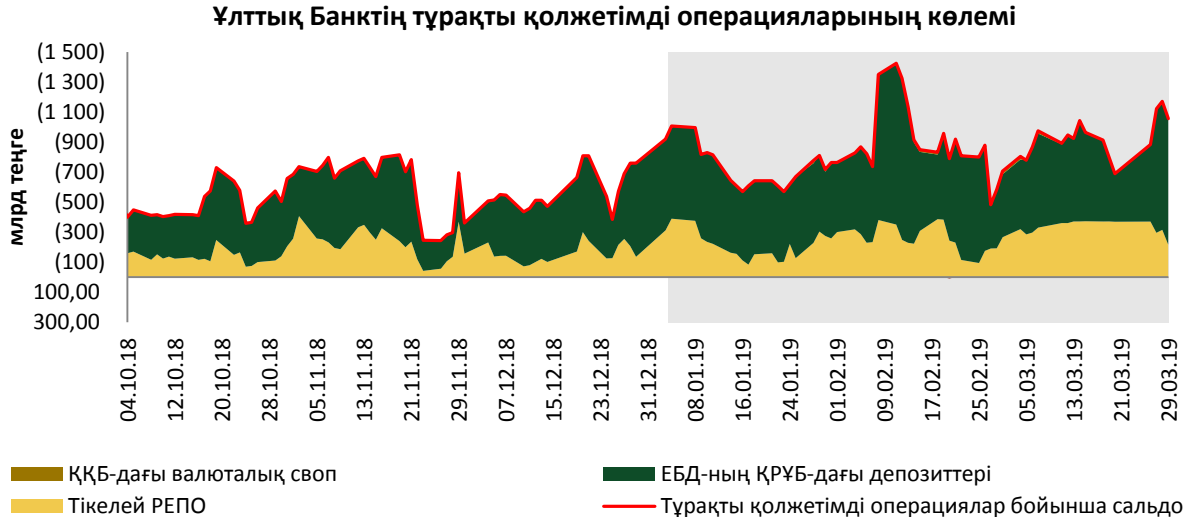

11-график

Ұлттық Банктің **тұрақты қолжетімді операциялары** ретінде өтімділікті ашу бойынша қысқа мерзімді мәмілелер пайдаланылды: 1 күндік депозиттер, тікелей репо овернайт және валюталық своп мәмілелері (12-график). Бұл ретте пайыздық дәліздің төменгі шегіне қысымның күшею үрдісі байқалды, салдарынан өтімділікті алу бойынша операциялар көлемінің өсуі болды.

12-график

Дереккөзі: Ұлттық Банк

II. Валюта нарығындағы ахуал

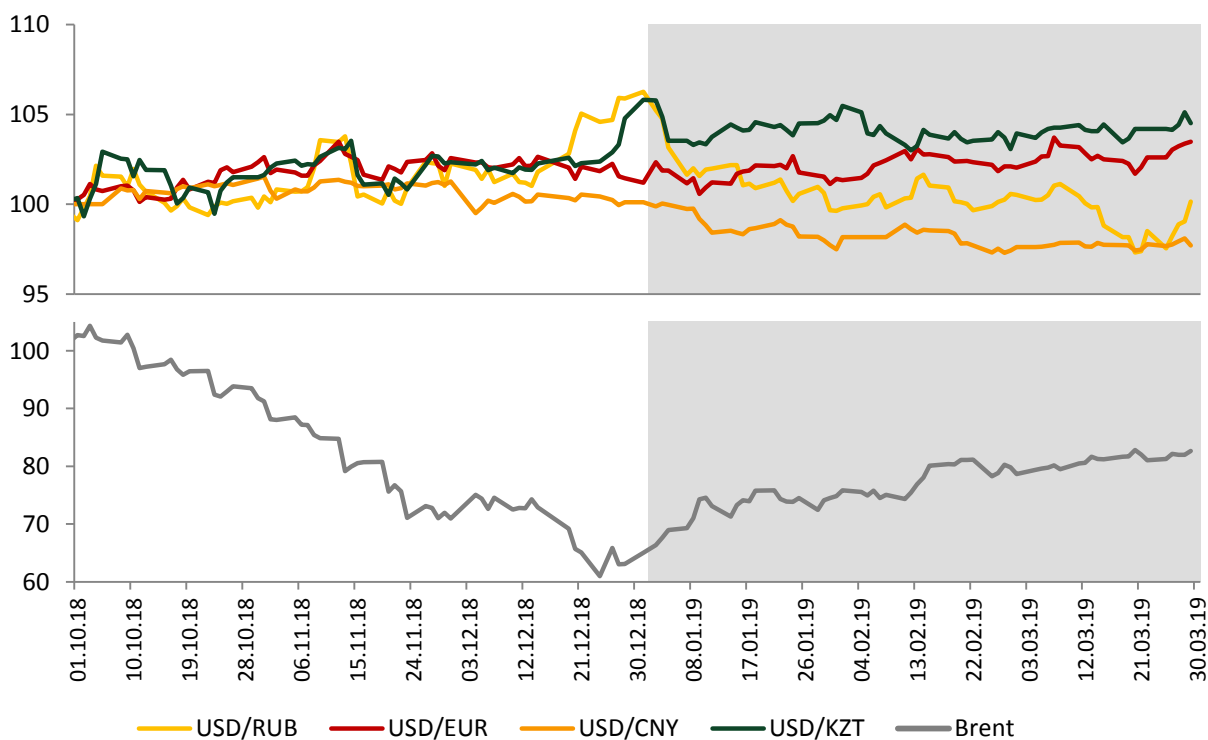
2019 жылғы I тоқсанда валюта нарығындағы ахуал барынша тұрақты болды. Сыртқы факторлардың қолайлы әсер етуіне байланысты теңгенің аздап нығайғаны байқалды. Теңгенің айырбастау бағамының құбылмалылығының төмендеуі валюта нарығына қатысушылар белсенділігінің азаюына себепші болды. Қаралып отырған кезеңде биржалық және банкаралық валюта нарығында сауда-саттықтардың көлемі айтарлықтай қысқарды. Қолма-қол шетел валютасының бөлшек нарығында шетел валютасын нетто-сату көлемі ұлғайды, онда бұрынғыша маусымдық фактор ықпал етеді. Нарықтың кәсіби қатысушыларының және халықтың девальвациялық күтулері қалыпты деңгейде сақталды.

А) Айырбастау бағамын қалыптастырудың сыртқы және ішкі факторлары

2019 жылғы I тоқсанда теңгенің АҚШ долларына қатысты айырбастау бағамы 1,1%-ға нығайды. Бұл көбінесе мұнайдың әлемдік нарығындағы қолайлы конъюнктураға байланысты боды, мұнайдың бағасы 27,1%-ға көтерілді. Қазақстанның сауда әріптестері елдердің валюталары осы кезеңде сондай-ақ АҚШ долларына қатысты Ресей рублінің 5,2%-ға, юаньнің 2,4%-ға нығайғанын көрсетті (13- график).

13-график

Валюталардың серпіні және мұнай бағасы
(2018 жылғы 28 қыркүйекте = 100)

Дереккөзі: Thomson Reuters, Қазақстан қор биржасы, Ұлттық Банктің есептері

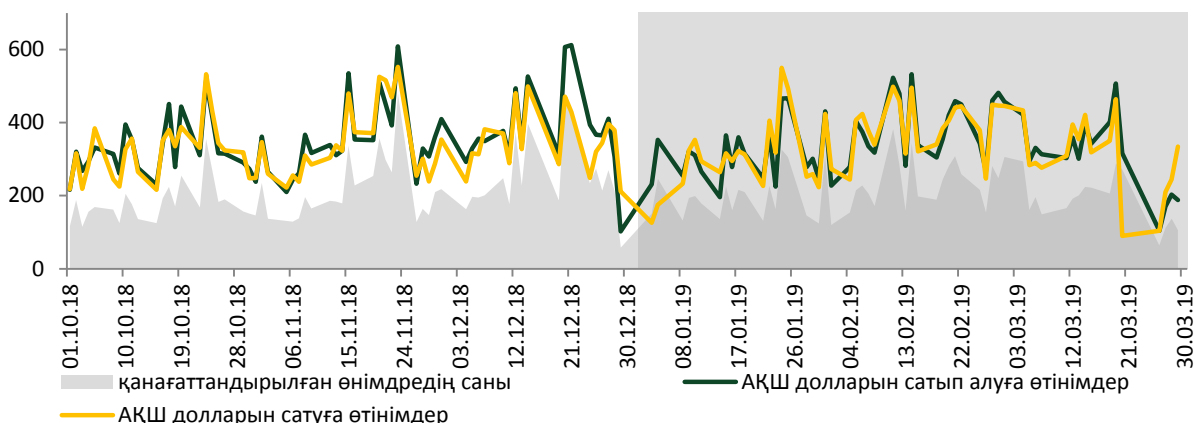
Сыртқы нарықтардың қолайлы үрдістерге қарамастан, теңге АҚШ долларына қатысты неғұрлым әлсіз нығаю үрдісін көрсетті. Нарыққа қатысушылардың шетел валютасына сұранысының сақталуы аясында шетел валютасына сұраныстың төмен болуы себептердің бірі болды.

2019 жылғы I тоқсанның жекелеген кезеңдерінде валюта нарығына қатысушылардың шетел валютасын сатып алуға өтінімдерінің оны сатуға өтінімдерінен асып кетуі байқалды. Бұл ретте қанағаттандырылған өтінімдердің саны нарыққа

қатысушылар берген өтінімдерден әлдеқайда аз болды, бұл шетел валютасына жоғары сұраныстың сақталуын растайды (14-график).

14-график

АҚШ долларына сатуға және сатып алуға өтінімдердің саны

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

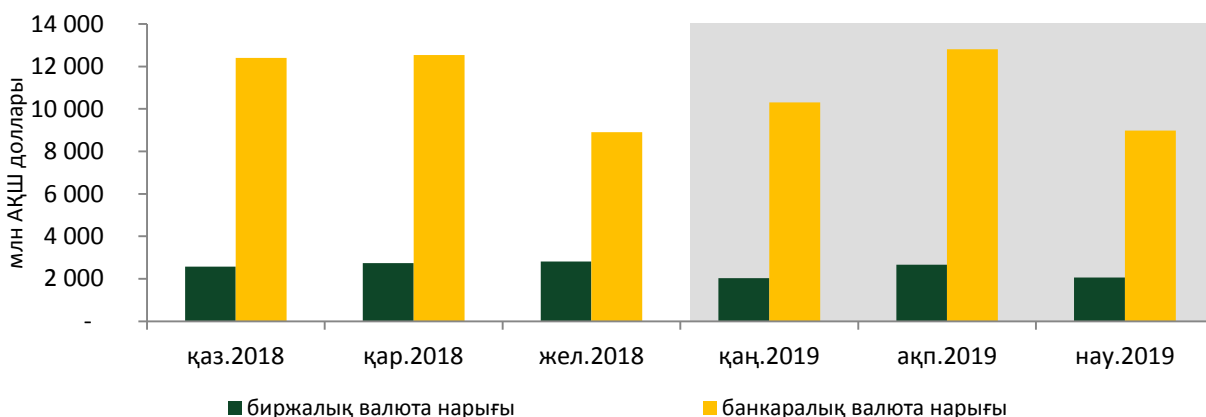
Б) валюта нарығының жекелеген сегменттеріндегі жалпы ахуал

Бағамдық құбылмалылықтың төмендеуі аясында биржалық сауда-саттыққа қатысушылардың белсенділігі 2019 жылғы I тоқсанда біршама азайды. USD/KZT валюта жұбымен биржалық сауда-саттықтың жалпы көлемі 6,7 млрд АҚШ долларын құрады және алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда 16,9%-ға төмендеді (2018 жылғы IV тоқсанда – 8,1 млрд АҚШ доллары).

Осындай ахуал банкаралық валюта нарығында да байқалды, онда сауда-саттықтың жалпы көлемі 32,1 млрд АҚШ долларына дейін 5,1%-ға азайды (2018 жылғы IV тоқсанда – 33,8 млрд АҚШ доллары) (15-график).

15-график

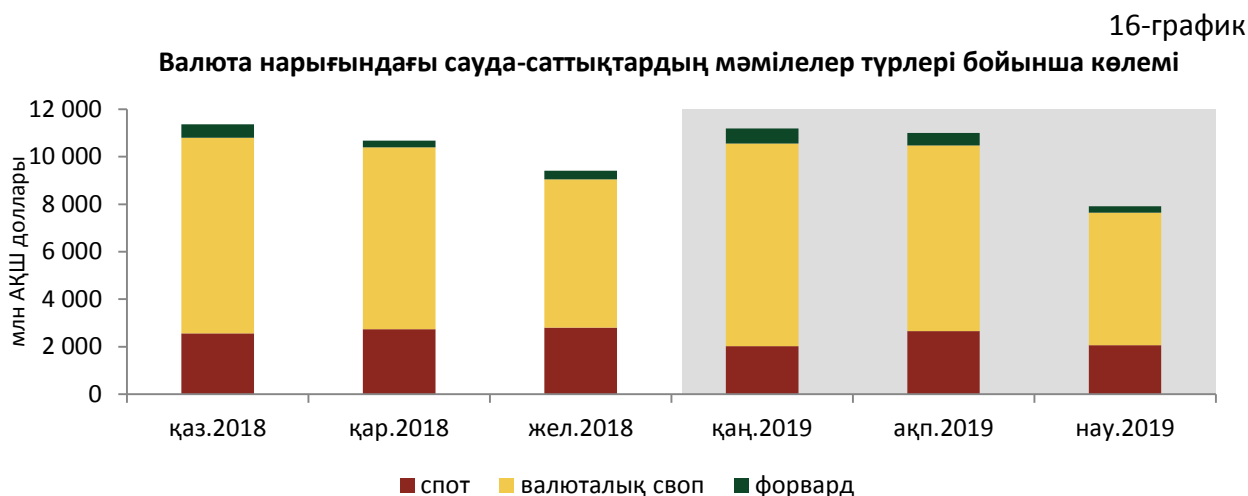
Биржалық және банкаралық валюта нарықтарындағы сауда-саттық көлемі

Дереккөзі: Ұлттық Банк

Мәмілелердің түрлері бойынша спот және валюталық своп бойынша операциялар биржалық нарықта, форвард операциялары банкаралық валюта нарығында өтеді. 2019 жылғы I тоқсанда бір күндік және екі күндік валюталық своптар бойынша мәмілелердің көлемі іс жүзінде өткен тоқсанның деңгейінде қалды (аздап 0,9%-ға ұлғайды) және 21,9 млрд АҚШ долларын құрады (2018 жылғы IV тоқсанда – 22,1 млрд АҚШ доллары). Жалпы алғанда валюталық своп операцияларының көлемі спот мәмілелердің көлемінен 3,3 есе

асты. Форвардтық келісімшарттардың үлесі бұрынғыша аз болды және спот және валюталық своп операцияларының жалпы көлемінің 5,0%-ын құрайды (16-график).

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы, Ұлттық Банк

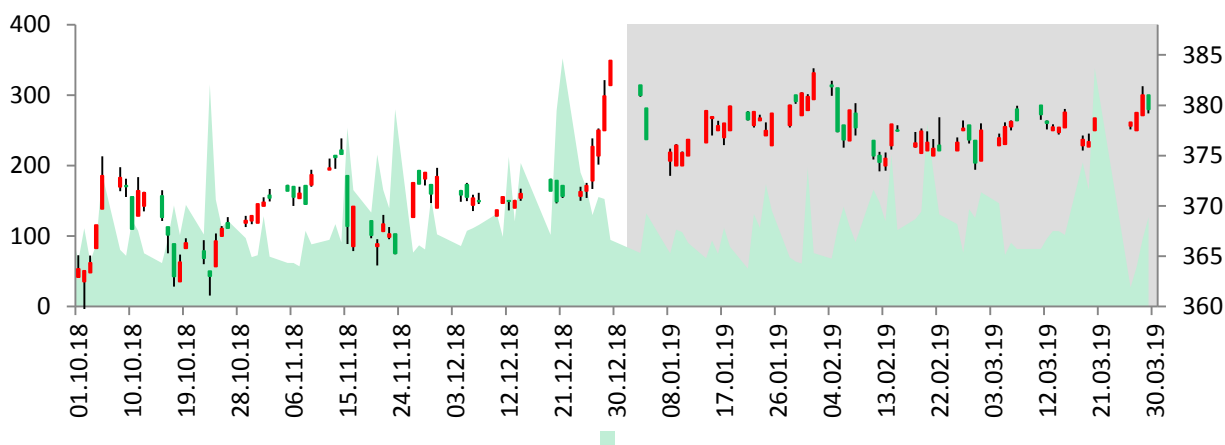
В) Биржалық валюта нарығындағы операциялар

2019 жылғы I - тоқсанның кейбір кезеңдерінде теңгенің әлсіреуіне қарамастан, тұтастай алғанда сауда-саттық көлемдерінің шамадан тыс көтеріліп, қайта қалпына келуі байқалған жоқ. Бұл ретте, құбылмалылықтың өсуі және шетел валютасына сұраныс пен ұсыныс теңгерімінің бұзылуынан көрінген 2019 жылғы 20 наурызда елде билікті беру туралы саяси жаңалықтың аясында валюта нарығында абыржу байқалды. Жағдайды тұрақтандыру үшін Ұлттық Банк 304,0 млн АҚШ доллары сомасына валюталық өктемдіктер жүргізді. Бұдан кейін жағдай тұрақтандырылды, сауда-саттық көлемі күрт төмендеп, 2019 жылғы наурыздың соңына дейін біркелкі деңгейде сақталып тұрды. 2019 жылғы наурыздың соңына дейін өктемдіктер бойынша теңгерім қалпына келтірілді, 2019 жылғы I - тоқсанның қорытындысы бойынша Ұлттық Банктің валюта нарығына нетто-қатысуы 0-ге тең болды (17-график).

Қарастырылып отырған кезең ішінде сауда-саттықтың күндізгі көлемі орта есеппен 118,3 млн АҚШ долларын құрады, ол 2018 жылғы IV-тоқсандағы сауда-саттықтың күндізгі орташа көлемінен (128,7 млн АҚШ доллары) 8,1%-ға төмен. Сауда -саттықтың ең жоғарғы күндізгі көлемі 338,4 млн АҚШ долларын (2018 жылғы IV -тоқсанда – 352,3 млн АҚШ доллары), ең төмен – 27,2 млн АҚШ долларын (2018 жылғы IV -тоқсанда – 57,1 млн АҚШ доллары) құрады.

17-график

Валюта биржасындағы сауда-саттықтың көлемі және теңгенің АҚШ долларына қатысты бағамының серпіні

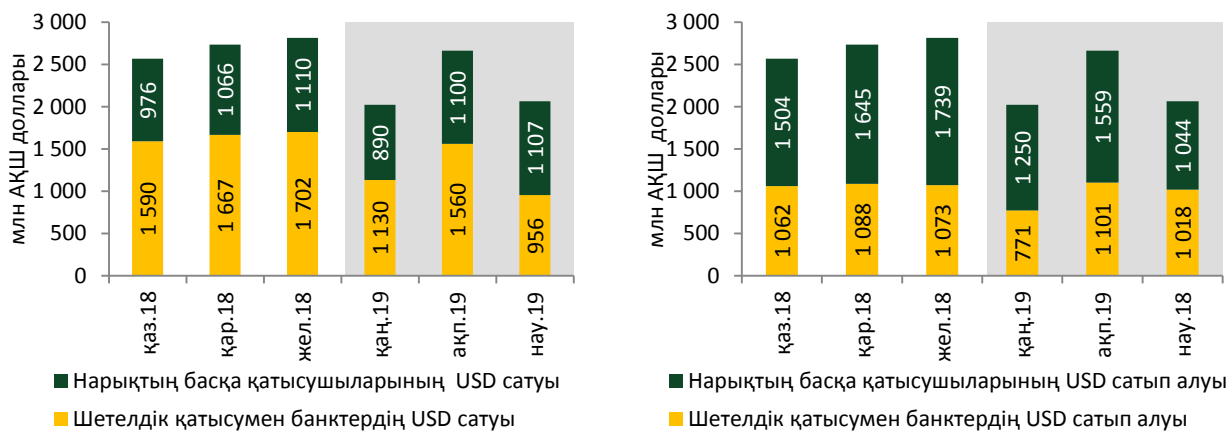
Дереккөзі: Thomson Reuters, Ұлттық Банк

Шетелдік қатысумен банктер биржалық сауда-саттықтың жалпы көлемінен 53,6%-дық үлеспен шетел валютасын нетто-сатушылар болды (2018 жылғы IV -тоқсанда – 61,2%). Өткен тоқсанмен салыстырғанда шетел валютасын нетто-сатудың көлемі 5,0 млрд АҚШ долларынан 3,6 млрд АҚШ долларына дейін 26,5%-ға азайды.

Валюта нарығының қалған қатысушылары (резидент-банктер, Ұлттық қор, ұлттықтан жоғары банктер) шетел валютасын нетто-сатып алушылар болды, олардың биржа нарығындағы операциялардың жалпы көлемінен үлесі 57,0%-ға жетті (2018 жылғы IV-тоқсанда – 60,2%). Өткен тоқсанмен салыстырғанда АҚШ долларын сатып алу көлемдері 4,9 млрд АҚШ долларынан 3,9 млрд АҚШ долларына дейін 21,2%-ға төмендеді (18-график).

18 -график

Нарыққа қатысушылардың биржалық валюта нарығында доллар сатып алуы/сатуы

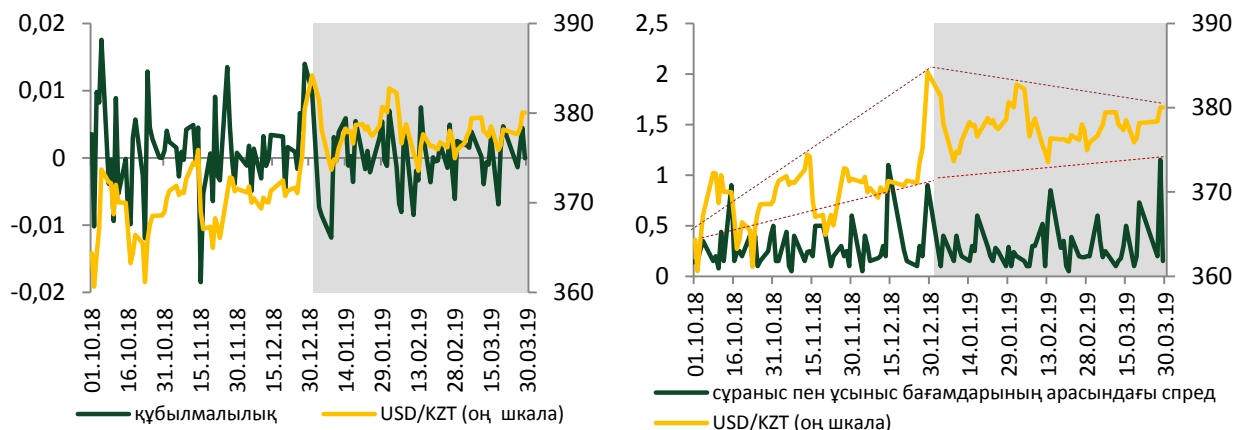

Дереккөзі: Ұлттық Банк

2019 жылғы I-тоқсанда теңгенің айырбастау бағамы серпінінің құбылмалылығы өткен тоқсанмен салыстырғанда төмен болды. Аталған кезең ішінде теңгенің айырбастау бағамының қалыпты ауытқуы өткен тоқсандағы 4 теңгеге ауытқумен салыстырғанда 1,9 теңгені құрады. Теңгенің тұтастай алғанда жалпы нығаюы, сондай-ақ 2019 жылғы I-тоқсанда айырбастау бағамы құбылмалылығының төмендеуі теңгенің АҚШ долларына қатысты сұраныс пен ұсыныс бағамдарының арасындағы спредтің тарылуына әсер етті (19-график).

19-график

Валюта биржасындағы теңгенің АҚШ долларына қатысты айырбастау бағамының құбылмалылығы **Биржа нарығындағы теңгенің АҚШ долларына қатысты сұраныс пен ұсыныс бағамдарының арасындағы спреді**

Дереккөзі: Thomson Reuters, Ұлттық Банктің есептеулері

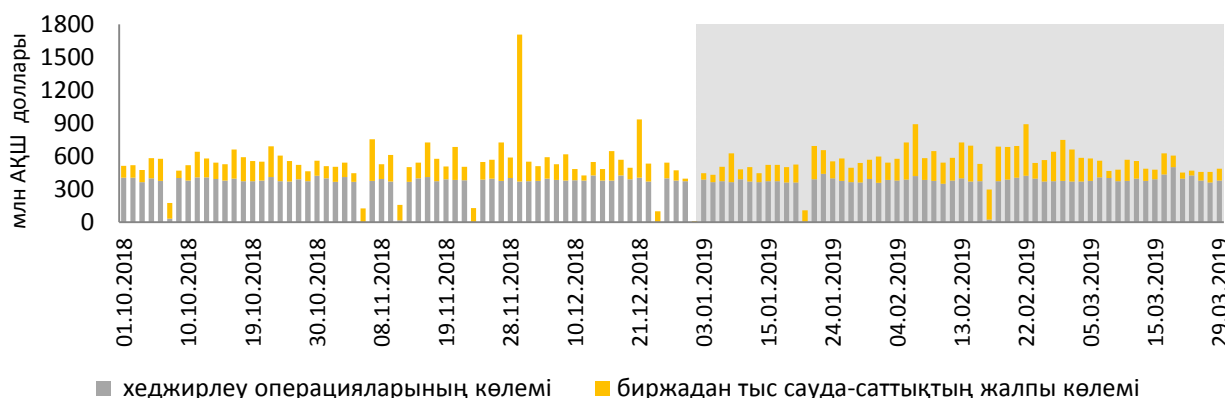
Г) Биржадан тыс валюта нарығындағы операциялар

Банкаралық валюта нарығы

Биржалық сауда-саттықтан асып түсетін банкаралық сауда-саттықтың айтарлықтай көлеміне қарамастан, осы мәмілелердің басым саны мен көлемдері валюталық мәмілелерге, яғни шетел валютасын сатып алу және сату жөніндегі мәмілелерге жатпайды. Банкаралық нарық статистикасында валюталық тәуекелдерді хеджирлеу бойынша операциялар да көрсетіледі. Мысалы, 2019 жылғы I-тоқсанда басым жағдайда бір еншілес банктің меншік капиталын валюталық тәуекелдерден хеджирлеу бойынша операциялардың көлемі 21,2 млрд. АҚШ долларын немесе биржадан тыс сауда-саттықтың 66,2%-ын құрады (2018 жылғы IV-тоқсанда – 65,7%). Бұл ретте, аталған операциялар банктік топ ішінде жүргізілді және тиісінше теңгенің айырбастау бағамын қалыптастыруға әсер етпеді (20-график).

20-график

Банкаралық валюта нарығындағы KZT/USD валюта жұбы сауда-саттығының көлемі

Дереккөзі: Ұлттық Банк

Валюталық тәуекелдерді хеджирлеу бойынша мәмілелерсіз банкаралық нарықтағы сауда-саттықтың көлемдері биржалық валюта нарығындағы сауда-саттық көлемдерінен

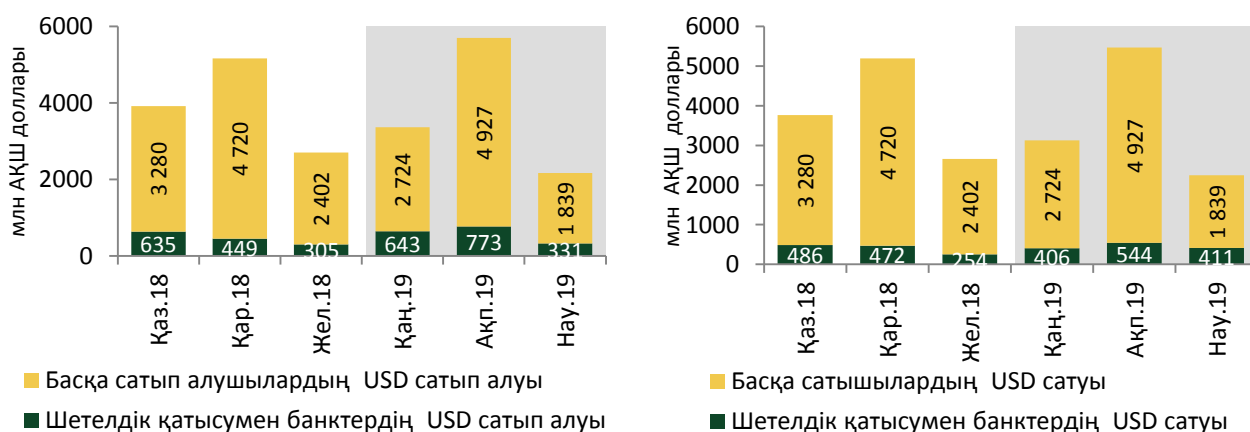
анағұрлым төмен және салыстыруға болады. 2019 жылғы I-тоқсанда банкаралық валюта нарығында сауда-саттықтың көлемі (меншік капиталын хеджирлеу бойынша мәмілелерді қоспағанда) 10,9 млрд АҚШ долларын құрады, ол алдыңғы тоқсандағыдан 6,6% -ға төмен (2018 жылғы IV-тоқсанда – 11,6 млрд АҚШ доллары).

Банкаралық валюта нарығындағы сауда-саттықта шетелдік қатысумен банктердің үлесі (валюталық тәуекелдерді хеджирлеу бойынша мәмілелерді қоспағанда) шамалы болып келеді. 2019 жылғы I-тоқсанда олардың банкаралық валюта нарығындағы сауда-саттықтың жалпы көлемінен үлесі бар-жоғы 12,5%-ды (2018 жылғы IV-тоқсанда – 10,4%) құрады.

Бұл ретте, 2019 жылғы I-тоқсанда шетелдік қатысумен банктердің АҚШ долларын сатуы өткен тоқсанмен салыстырғанда 1,2 млрд АҚШ долларынан 1,4 млрд АҚШ долларына дейін 12,3%-ға ұлғайды. АҚШ долларын сатып алуда шетелдік қатысумен банктердің үлесі 15,6%-ды құрады (2018 жылғы IV-тоқсанда – 11,8%) және 1,4 млрд АҚШ долларынан 1,7 млрд АҚШ долларына дейін ұлғайды (21-график).

21-график

**Банкаралық валюта нарығы қатысушыларының АҚШ долларын сатып алуы/сатуы
(валюталық тәуекелдерді хеджирлеу бойынша мәмілелерді қоспағанда)**

Дереккөзі: Ұлттық Банк

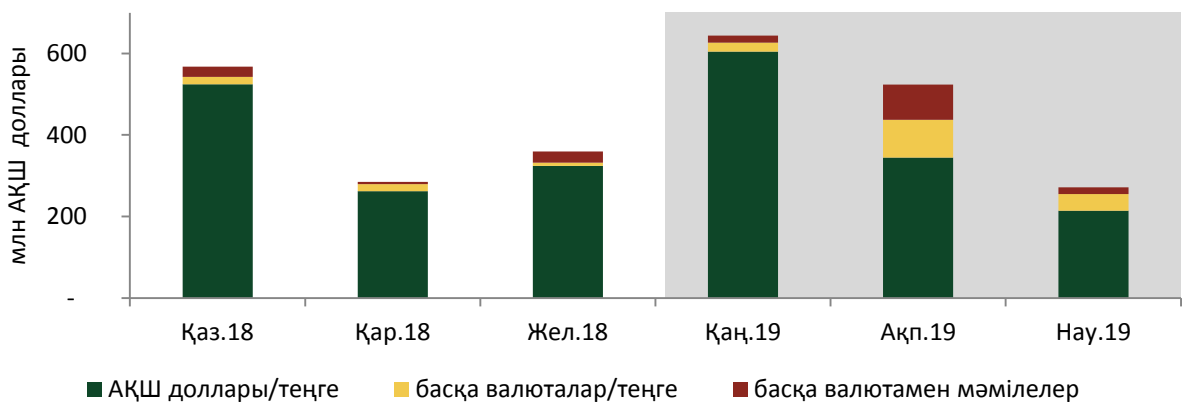
Биржадан тыс валюта нарығындағы форвардтық мәмілелер

Биржадан тыс валюта нарығында да қатысушылары тек банктер ғана емес, бағалы қағаздар нарығының басқа кәсіби қатысушылары болып табылатын жеткізілетін және жеткізілмейтін валюталық форвардтар бойынша мәмілелер жүзеге асырылып тұрады.

2019 жылғы I-тоқсанда форвардтар бойынша операциялардың көлемі өткен тоқсанмен салыстырғанда 18,7%-ға артты және 1,4 млрд АҚШ долларын құрады (2018 жылғы IV-тоқсанда – 1,2 млрд АҚШ доллары). Бұл ретте, тоқсан ішінде мәмілелер көлемінің 2019 жылғы қаңтардағы 643,6 млн АҚШ долларынан 2019 жылғы наурызда 271,9 млн АҚШ долларына дейін біртіндеп төмендеуі байқалды. Форвард нарығындағы операциялардың негізгі көлемі АҚШ доллары бойынша және теңгемен мәмілелердің үлесіне келді - 80,9%. Теңгені сатып алу/сатумен байланысты емес форвард мәмілелері басқа валюталармен жасалатын мәмілелерге жатады және форвард нарығындағы операциялардың жалпы көлемінен олардың үлесі 8,4%-ды құрады (2018 жылғы IV-тоқсанда – 4,8%) (22-график).

22-график

Валюталар бойынша форвард нарығындағы операциялар

Дереккөзі: Ұлттық Банк

Д) Девальвациялық күтулер

Нарыққа қатысушылардың девальвациялық күтулері

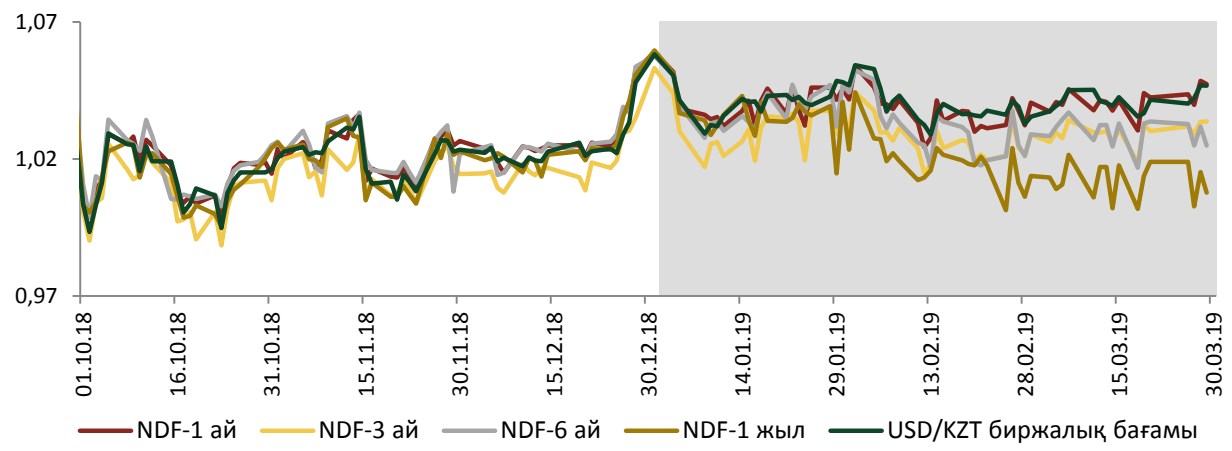
Жеткізілмейтін валюталық форвардтар бойынша мөлшерлемелердің спреді (NDF – Non-Deliverable Forward) валюта нарығы қатысушыларының девальвациялық күтулерін көрсетеді. 2019 жылғы I-тоқсан ішінде теңгенің айырбастау бағамының төмен құбылмалылығы форвардтық келісімшарттар бойынша мөлшерлемелер спредінің тарылуына әсер етті.

2019 жылғы I-тоқсанда айырбастау бағамы бойынша күтулер орташа алғанда теңгенің биржалық айырбастау бағамының деңгейінен 1 айлық жеткізілмейтін валюталық форвардтар бойынша 0,2%-дан, 3 айлық жеткізілмейтін валюталық форвардтар бойынша 1,1% –дан жоғары қалыптасты. 1 және 3 айлық форвард мәмілелері бойынша жалпы девальвациялық күтулер өткен тоқсанның деңгейінен тиісінше 0,5%-дан және 1,6%-дан төмен сақталды.

6 айлық форвардтық келісімшарттар жасау кезінде нарық қатысушылары орташа алғанда теңгенің 2,7%-дық деңгейде әлсіреуін күтті (2018 жылғы IV-тоқсанда – 3,7%). 12 айлық форвардтық мәмілелер бойынша спредтер орташа алғанда 6,7%-ға кеңейді (2018 жылғы IV-тоқсанда – 8,4%) (23-график).

23 -график

Жеткізілмейтін валюталық форвардтар бойынша мөлшерлемелердің спреді (2018 жылғы 28 қыркүйек = 1)

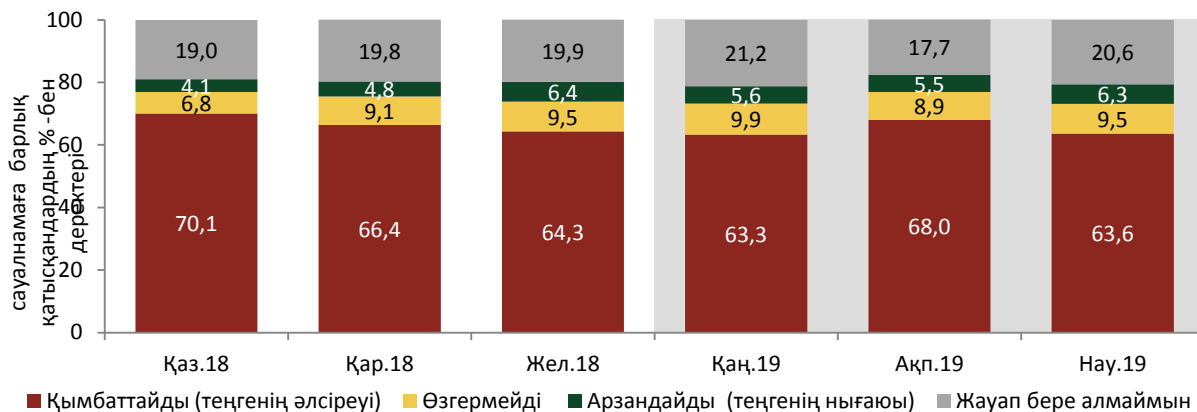
Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы, Thomson Reuters, Ұлттық Банктің есептеулері

Халықтың девальвациялық күтулері

Халықтың теңгенің айырбастау бағамына қатысты күтулерінде әлі де теңгенің әлсіреуін күту көңіл-күйі басым. Бұл ретте, теңгенің әлсіреуін күтетін халықтың үлесі жеке кезеңдердегі ауытқуларға қарамастан, жеткілікті тұрақты болып қалуда (24-график).

(24-график)

Сауалнаманың нәтижелері бойынша теңгенің АҚШ долларына қатысты айырбастау бағамы

Дереккөзі: FusionLab деректерінің негізінде

Е) Қолма-қол шетел валютасының нарығы

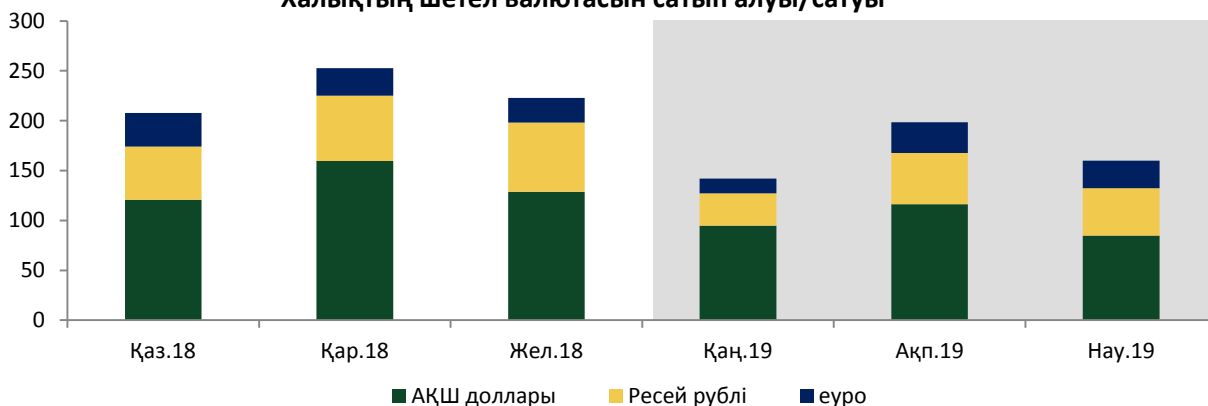
Қолма-қол шетел валютасы нарығындағы үрдістер халық тарапынан валютаға деген сұранысты көрсетеді. Бұл ретте, шетел валютасын сатып алу жеке тұлғалардың жеке шығыстарын төлеу қажеттілігімен (шетелге туристік сапарлар, шетелге ақша аударымдары, жинақтарды әптарандыру), сондай-ақ негізінен сауда-саттық қызметімен айналысатын шағын кәсіпкерліктің жеке санаттарының қажеттіліктерімен түсіндіріледі.

2019 жылғы I-тоқсанда халық 502,3 млрд. теңгеге барабар сомаға қолма-қол шетел валютасын сатып алды (2018 жылғы IV-тоқсанда – 685,3 теңге). Өткен тоқсанмен салыстырғанда шығыстар шетел валютасына сұраныстың маусымдық азаюының нәтижесінде 26,7%-ға төмендеді.

Шығыстардың негізгі көлемі АҚШ долларын – 58,9% (2018 жылғы IV-тоқсанда – 59,7%), Ресей рублін – 26,1% (2018 жылғы IV-тоқсанда – 27,4%) және еуро – 14,6% (2018 жылғы IV-тоқсанда – 12,5%) сатып алуға бағытталды (25-график).

25-график

Халықтың шетел валютасын сатып алуы/сатуы

Дереккөзі: Ұлттық Банк

Жекелеген дамушы елдердің валюталары бойынша шолу

2019 жылғы I тоқсан ішінде дамушы елдердің¹ валюта бағамдарының бір АҚШ долларына қарағанда серпіні мынадай түрде қалыптасты:

Ресей рублі 5,2%-ға (69,35-тен 65,76-ға дейін) нығайды. Валюта бағамы нығаюының негізгі себептері мұнай бағасының өсуі және шетелдік портфель инвестицияларының әкелінуі болды. РФ Қаржы министрлігі тоқсан қорытындылары бойынша инвесторлардың рубльдік активтерге сұранысын ұлғайту аясында жоспарды 14%-ға артық орындап, 513,8 млрд рубльге ОФЗ орналастырды. Қаралатын кезеңде Ресей Орталық банкі негізгі мөлшерлемені 7,75% деңгейінде ұстай отырып, ақша-кредит саясатының өлшемдерін өзгертпеді.

Мексика песосы тоқсан қорытындылары бойынша 1,1%-ға (19,65-тен 19,43-ке дейін) нығайды. Қолдау факторлары валюта үшін мұнай бағасының жоғары болуы, инфляция қарқынының баяулауы және жоғары пайыздық мөлшерлемеге қатысты сақталуы болып табылды (8,25% деңгейінде негізгі мөлшерлеме). 2019 жылдың соңына дейін мөлшерлемені көтермеуге ниетін жариялаған ағымдағы жылы АҚШ ФРЖ риторикасының өзгеруі, сондай-ақ мексика валютасын нығайтуға ықпал етті.

Индонезия рупиясы 1,0%-ға (14 390-дан 14 243-ке дейін) нығайды. Рупияның оң серпіні АҚШ және Қытайдың сауда-саттық қатынастарындағы шиеленістің төмендеуін күтулермен, экономиканы қолдау бойынша ҚХР шараларына (1 п.т. банктер үшін міндетті резервтік нормалардың төмендеуі, фискалдық ынталандырулар) байланысты болды. Индонезия Банкі I тоқсанда пайыздық мөлшерлеме деңгейін қалдыра отырып (6%), ешқандай іс-шара қолданған жоқ, себептердің бірі ретінде ОБ соңғы отырысында АҚШ ФРЖ ақша-кредит саясатын қатаңдату бойынша күтулердің төмендеуін атап өтті.

Үндістан рупиясы 0,9%-ға (69,77-ден 69,16-ға дейін) нығайды. Жергілікті қор және борыш нарығына шетелдік капиталдың әкелінуі саяси тәуекелдердің төмендеуі аясында ұлттық валютаға оң әсерін тигізді (Үндістан мен Пакистан арасындағы қақтығысты деэскаляциялау, сондай-ақ Премьер-Министр Нарендра Модиді кезекті мерзімге қайта сайлау алғышарттары). Үндістанның Резервтік банкі базалық мөлшерлемені 2019 жылғы ақпанда сәуірдегі Парламент сайлауының алдында экономиканың өсу қарқынын жеделдетуді қамтамасыз ету үшін 6,25%-ға дейін кенеттен төмендетті (соңғы деректер бойынша 2018 жылғы IV тоқсанда ІЖӨ өсуі бұрынғы 7,1% қарсы 6,6% ж/ж дейін баяулады).

Бразилия реалы 1,0%-ға (3,88-ден 3,92-ге дейін) әлсіреді. Заңнамалар арасындағы келіспеушіліктердің сақталуына орай Үкіметтің зейнетақы реформасының келешегі жөнінде Инвесторлардың алаңдаушылығы валюта бағамына теріс әсер етеді. Бұдан басқа, негізгі мөлшерлеменің (6,5%) төмен деңгейде сақталуына қарамастан, экономиканың өсуі 2018 жылы талдаушылар күтулерінен төмен 1,1% құрады, 2019 жылғы ІЖӨ қарқындарының болжамдары экономикадағы шешілмеген құрылымдық

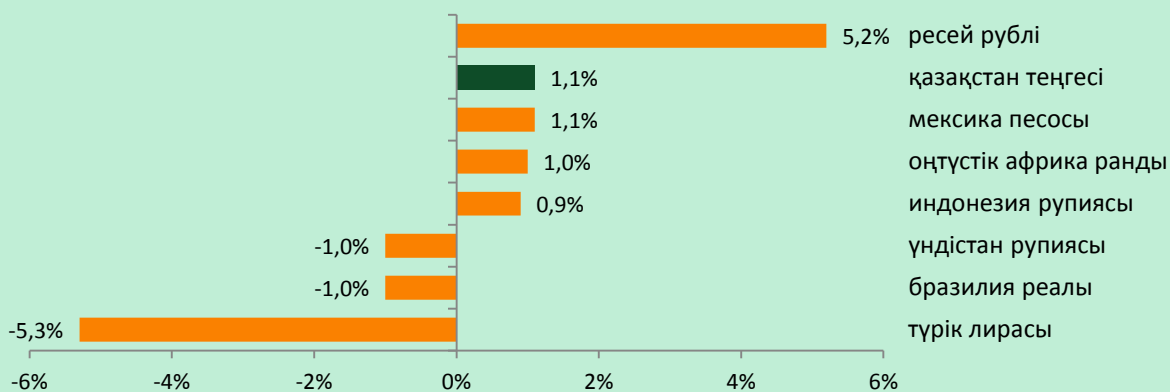
¹ АҚШ долларына қарағанда көлемі жағынан неғұрлым көп сатылатын дамушы елдердің валюталары

проблемалар (ескірген инфрақұрылым, төмен өнімділік, тартымсыз салық жүйесі) салдарынан төмен қарай түзетіледі.

Оңтүстік Африка ранды 1,0%-ға (14,35-тен 14,50-ға дейін) әлсіреді. ОАР Резервтік банкі I тоқсанда кідіріс алды және негізгі мөлшерлемені 6,75% деңгейінде өзгеріссіз қалдырды. Реттеуші 2019 жылы ІЖӨ өсу болжамын бұрынғы болжамдағы 1,7% қарсы 1,3%-ға дейін төмендетті. Валюта үшін жағымсыз фактор Eskom энергетика компаниясының қаржылық проблемаларының ушығуы және электр берудегі іркілістер болды.

Түрік лирасы 5,3%-ға (5,29-дан 5,57-ге дейін) әлсіреді. Төмендеу үрдісі елдің резервтерінің тез арада қысқаруына, жергілікті сайлау алдында ақша нарығындағы мөлшерлеменің құбылмалылығына инвесторлардың алаңдаушылығына байланысты туындады, оның нәтижелері Түркияның қазіргі Президентіне қосымша сенім білдіреді. Своп мөлшерлемелері бағамды қолдау бойынша шаралар ретінде құрылған ұлттық валютада өтімділіктің жетіспеушілігі аясында наурыздың соңында үш күн ішінде 40 есе өсуі көрсетіле отырып 1000% жетті. Тоқсан ішінде ОБ мөлшерлемені 24% деңгейінде ұстап тұрды.

2019 жылғы 1-тоқсан бойынша бір АҚШ долларына дамушы елдердің валюта бағамдарының өзгеруі

III. Қор нарығындағы ахуал

Мемлекеттік бағалы қағаздар нарығында тәуекелсіз кірістілік қисығын құруға ықпал ететін шаралардың өткізілуі жалғасуда. Қаржы министрлігі мемлекеттік бағалы қағаздар эмиссиясын ағымдағы жылдың басында айтарлықтай жандандырды.

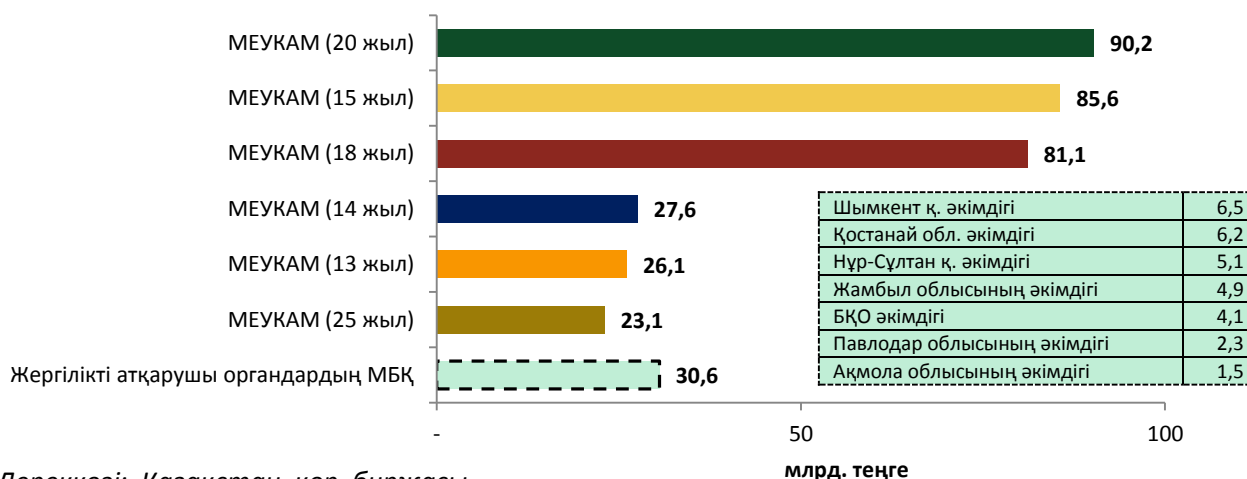
А) Мемлекеттік бағалы қағаздар нарығы.

Мәмілелердің негізгі көлемі бастапқы нарықта Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздарымен операцияларға тиесілі. I тоқсан ішінде 333,8 млрд теңге сомаға Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздары орналастырылды. 2019 жылғы I тоқсанда 12 аукцион жүргізілді, онда 8,60-тан 8,94%-ға дейінгі аралықта өтеуге кірістілігімен 13-жылдық, 14-жылдық, 15-жылдық, 18-жылдық, 20-жылдық және 25-жылдық МЕУКАМ орналастырылды (23-график).

Тоқсан ішінде жергілікті атқарушы органдардың мемлекеттік бағалы қағаздарын орналастырудың бірқалыпты белсенділігі байқалды. I тоқсан бойынша 5 облыс және республикалық маңызы бар 2 қала 2 жылдық мемлекеттік облигацияларын 30,6 млрд теңге сомаға жылдық 0,35% орташа алынған кірістілікпен орналастырды.

23-график

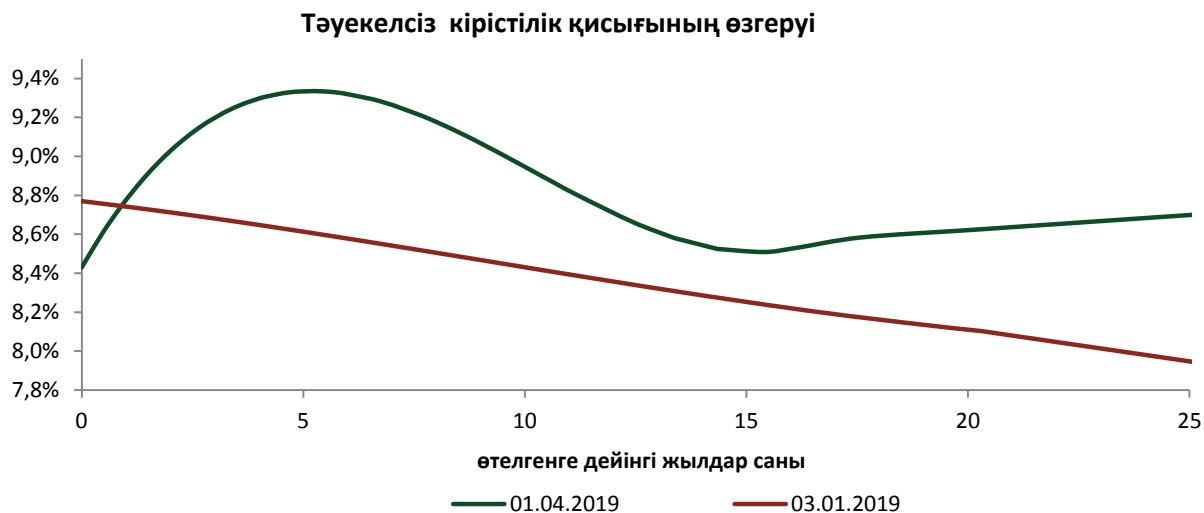
Мемлекеттік бағалы қағаздарды 2019 жылғы I тоқсанда орналастыру

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

01.04.2019 жылғы жағдай бойынша қисықтылықтың инверттелгеннен «доға тәріздес» нысанға өзгеруі қадағаланды, бұл облигациялар нарығы қатысушыларының орта мерзімді (5 жылға дейін) және таяу арадағы ұзақ мерзімді құралдар (24-график) пайдасына артықшылық берулерінің өзгеру нәтижесі болып табылды. Жалпы бір жылдан және одан жоғары мерзімділігімен міндеттемелер кірістілігіне жататын қисықтылық бөлігі көтерілуінің жалпы жылжуы байқалды, бұл кезде қысқа мерзімді құралдар кірістілігі 2018 жылдың соңымен салыстырғанда төмендеді. Бұл орта мерзімді кеңістікте МБҚ нарығына қатысушылар күтулерінің жақсарғанын көрсетті.

24-график

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

Б) Корпоративтік облигациялар нарығы.

Қазақстан қор биржасының деректеріне сәйкес корпоративтік облигациялардың сауда-саттық көлемі өткен тоқсанмен салыстырғанда 29,9 %-ға ұлғайып, 2019 жылғы I тоқсанда 1 261,3 млрд теңгені құрады.

Бастапқы нарықтағы сауда-саттық көлемі 823,9 млрд теңгеден бастап 735,5 млрд теңгеге дейін 10,7% төмендеді. Бастапқы нарықтағы сауда-саттық көлемінің үлесі корпоративтік облигациялар нарығында сауда-саттықтың жиынтық көлемінің 58% құрады. Қаралатын кезеңде барлығы 9 эмитент орналастырылды (28-кесте).

28-график

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

Тартудың негізгі үлесі «ПҚҚ» АҚ-қа (82,1% немесе 604 млрд теңге) тиесілі болады. Облигацияларды орналастыру нәтижесінде алынған қаражат банктің орнықтылығын арттыру мақсатында «Цеснабанк» АҚ ауыл шаруашылығы кредиттерінің портфелін сатып алуға бағытталған (29-график).

29-график

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

Қайталама нарықтағы сауда-саттық көлемі 2018 жылғы IV тоқсанмен салыстырғанда 3,6 есе ұлғайды. KASE_BMY корпоративтік облигациялардың кірістілік индексі орта есеппен жылдық 10,9%-ды құрады, ол алдыңғы тоқсаннан 0,1п.т. жоғары.

«Фридом Финанс» АҚ орта есеппен 3,8 белсенділік коэффициентімен² IV тоқсан бойы «борыштық бағалы қағаздарды сатып алу-сату» сегментінде неғұрлым белсенді болып табылды.

2019 жылғы I тоқсанның соңында Қазақстан қор биржасының сауда тізімдерінде 63 эмитент шығарған корпоративтік облигациялардың 244 атауы болды.

Ресми тізімнен мына эмитенттер шығарылды:

- облигациялардың айналыс мерзімінің өтуіне байланысты: «Еуразиялық банк» АҚ, «Фридом Финанс» АҚ, «Цеснабанк» АҚ, «Хоум Кредит энд Финанс Банк» АҚ;
- мерзімінен бұрын өтеумен байланысты: «ҚазАгро»ҰБК»АҚ.

² Белсенділік коэффициентін есептеу әдістемесі KASE сайтында